

Nr 113

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.; given Stockholms slott den 23 mars 1961.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt
- 2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att den särskilda lagstiftningen om bankaktiebolags kassareserv och lagstiftningen om räntereglering, för vilka giltighetstiden utgår den 30 juni 1961, skall erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1962.

Förslag

till

Lag

**om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för
Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om
bankaktiebolags kassareserv**

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1949 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv¹, vilken jämlikt lag den 3 juni 1960 (nr 382) gäller till och med den 30 juni 1961, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1962.

Förslag

till

Lag

**angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767)
om räntereglering m. m.**

Härigenom förordnas, att lagen den 7 december 1951 om räntereglering m. m., vilken jämlikt lag den 3 juni 1960 (nr 383) gäller till och med den 30 juni 1961, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1962.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1960:382.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *fortsatt giltighet av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.*, samt anför därvid följande.

I en den 26 januari 1961 dagtecknad skrivelse har *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels att lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1962, dels ock att lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1962.

Över fullmäktiges skrivelse har, efter remiss, yttranden avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen* samt *Svenska bankföreningen*.

I. Lagstiftningen angående bankaktiebolags kassareserv

Enligt 63 § första stycket lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, vilken gäller sedan den 1 januari 1956, är bankaktiebolag skyldigt att hålla en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig kassareserv, bestående av tillgångar som kan med lätthet förvandlas i penningar. Jämlikt andra stycket nämnda författningsrum skall kassareserven jämte den ineliggande kassan minst uppgå till belopp lika med summan av

a) tjugufem procent av de förbindelser, som det åligger bolaget att fullgöra vid anfordran eller efter uppsägning inom kortare tid än en månad, garantiförbindelser och inlåning å sparkasseräkning undantagna;

b) fyra procent av sådana bankbolagets förbindelser, som ej skall motsvaras av kassareserv enligt a), garantiförbindelser samt obligationer eller därmed jämförliga förbindelser undantagna.

Även den före den 1 januari 1956 gällande banklagen av den 22 juni 1911

(nr 74) innehöll bestämmelser om kassareserv. Enligt 49 § 2 mom. första punkten nämnda lag var sålunda bankaktiebolag skyldigt att i tillgångar, vilka kunde med lätthet förvandlas i penningar, redovisa kassareserv till belopp, som tillsammans med den ineliggande kassan motsvarade minst 25 procent av de förbindelser, som det ålåg bolaget att vid anfordran fullgöra.

Alltsedan år 1937 har särskilda bestämmelser — utöver vad i den permanenta banklagstiftningen stadgas — varit meddelade beträffande bankaktiebolags kassareserv. De nu gällande bestämmelserna i förevarande hänseende är upptagna i lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Ifrågavarande lag, som trädde i kraft den 1 juli 1949, gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1950. Lagen har därefter erhållit fortsatt giltighet, senast genom lag den 3 juni 1960 (nr 382), enligt vilken giltighetstiden utsträckts till och med den 30 juni 1961. Vissa ändringar har vidtagits i lagen åren 1954, 1956 och 1960, bl. a. i fråga om maximitalet för kassareservkvoten. Ändringen år 1960 innebar att maximum sänktes från 50 till 45 procent.

De nu gällande bestämmelserna har i huvudsak följande innehåll.

Enligt 1 § äger Konungen i den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt — på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen — förordna

a) att kassareserv, som avses i 63 § 1955 års lag om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst fyrtiofem procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa av bankaktiebolags ineliggande kassa och kassareserv, som bolaget jämlikt nämnda lagrum eller, om förordnande enligt a) meddelats, jämlikt förordnandet är skyldigt att redovisa, skall utgöras av, förutom ineliggande kassa, medel inestående i riksbanken och, i händelse sådant finnes kunna medgivas, likvida avista tillgodohavanden hos utländsk bank eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) angivna summan skall utgöras av medel inestående i riksbanken samt att, om bankaktiebolags i riksbanken inestående medel icke uppgår till sålunda föreskrivet belopp, bolaget skall till riksbanken gälda ränta å underskottet, beräknat enligt av Konungen angivna grunder, efter en räntesats som fastställs av riksbanken, dock högst en procent över riksbankens lägsta diskonto vid diskontering av växlar på högst tre månader.

Oavsett vad som föreskrivits vid förordnande enligt a) skall kassareserven utgöra lägst det i lagen om bankrörelse bestämda beloppet.

I 2 § stadgas, att förordnande enligt 1 § må meddelas beträffande samtliga bankaktiebolag eller sådana, vilkas egna fonder uppgår till visst angivet

belopp, och att de bankaktiebolag, som förordnandet omfattar, må efter storleken av egna fonder uppdelas i grupper, för vilka olika kvotdelar fastställas.

Enligt 3 § må Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken samt bank- och fondinspektionen, beträffande visst bankaktiebolag medgiva sådan avvikelse från meddelat förordnande, som med hänsyn till de för bolaget föreliggande särskilda omständigheterna prövas erforderlig.

Av Konungen jämlikt lagen meddelat förordnande må ej äga tillämpning längre än lagen äger giltighet.

Bestämmelser enligt 1949 års lag har av Kungl. Maj:t meddelats dels för tiden den 1 oktober 1950—den 30 juni 1951 i kungörelsen den 10 augusti 1950 (nr 483), dels ock, med upphävande av nyssnämnda kungörelse, för tiden den 1 juni 1951—den 30 juni 1952 i kungörelsen den 18 maj 1951 (nr 253). Efter därom av fullmäktige i riksbanken gjord framställning upphävdes sistnämnda kungörelse genom kungörelsen den 8 februari 1952 (nr 32) med verkan från och med samma dag.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 september 1957 tillkallades en särskild expertutredning, *kreditmarknadsutredningen*, med uppdrag att framlägga förslag till konkreta åtgärder för att utvidga den långa kapitalmarknaden. Kreditmarknadsutredningen har den 22 mars 1960 avgivit betänkandet »Banklikviditet och kreditprioritering» (SOU 1960: 16). Betänkandet innehåller, såvitt nu är fråga, förslag till en ny lag angående rätt för riksbanken att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser rörande kreditinrättnings likviditet m. m. Den föreslagna lagen är avsedd att ersätta bl. a. 1949 års förenämnda lag om bankernas kassareserver. Betänkandet har varit föremål för remissbehandling.

I sin förenämnda skrivelse har *fullmäktige i riksbanken* anför, att beredskapsskäl alltjämt talar för bibehållande av penningpolitiskt motiverade kassareservbestämmelser. Fullmäktige förordar att — därest förslag, grundat på kreditmarknadsutredningens betänkande, icke skulle komma att underställas 1961 års vårriksdag — giltighetstiden för den nuvarande lagstiftningen förlänges med ytterligare ett år eller till utgången av juni 1962.

Bankofullmäktiges framställning tillstyrkes av *fullmäktige i riksgäldskontoret*.

Icke heller *bank- och fondinspektionen* har något att erinra mot att 1949 års lag erhåller förlängd giltighet till och med den 30 juni 1962.

Svenska bankföreningen vill inte bestrida att det i vissa lägen kan vara av värde att kunna arbeta med reservkvoter som komplement till andra penningpolitiska åtgärder. Bankföreningen vill därför inte motsätta sig att den nuvarande kassareservlagen förlänges för ytterligare ett år. Föreningen anser dock, att den vid 1960 års riksdag genomförda sänkningen av maximum för eventuella reservkvoter — från 50 till 45 procent — var otillräcklig och att detta maximum alltjämt är för högt.

Departementschefen

Bestämmelserna i gällande banklag om skyldighet för affärsbank att enligt vissa normer redovisa kassareserv är — på samma sätt som fallet var med motsvarande regler i 1911 års banklag — enbart inriktade på att skydda bankernas likviditet. Vid sidan av nämnda bestämmelser har alltsedan år 1937 funnits en särskild provisorisk kassareservlagstiftning — för närvarande upptagen i den förut nämnda beredskapslagen av år 1949 — med syfte att möjliggöra en penningpolitisk kontroll av bankernas kreditkapacitet. 1949 års lag ger Kungl. Maj:t befogenhet att, då läget på kreditmarknaden så påfordrar, inom vissa i lagen angivna gränser uppställa strängare krav på bankernas kassareservhållning än banklagen föreskriver. I den proposition, varigenom 1955 års riksdag förelades förslaget till ny banklag, uttalade dåvarande chefen för finansdepartementet att det torde få anses såsom tveksamt huruvida en penningpolitisk lagstiftning på detta område i fortsättningen borde få samma konstruktion som i 1949 års lag. En omprövning av principerna för denna lagstiftning torde, framhölls det vidare, med hänsyn härtill icke kunna anses opåkallad.

Kreditmarknadsutredningen har såsom förut angivits numera slutfört sitt arbete. Ett slutligt ställningstagande till utredningens förslag fordrar ingående överväganden och torde icke kunna ske inom sådan tid att en eventuell proposition kan föreläggas riksdagen innan giltighetstiden för 1949 års lag utgår den 30 juni 1961. I detta läge och då i princip enighet torde råda om att en beredskapslagstiftning på förevarande område är nödvändig, biträder jag bankofullmäktiges förslag om förlängning av 1949 års lag under ytterligare ett år eller således till och med den 30 juni 1962. Enligt min mening bör därvid — i avvaktan på slutligt ställningstagande till kreditmarknadsutredningens förslag — maximitalet för kassareservkvoten bibehållas vid 45 procent.

II. Lagstiftningen om räntereglering

Hösten 1951 infördes lagstiftning som syftar till att möjliggöra bl. a. en reglering av räntan vid in- och utlåning av penningar. Bestämmelserna är upptagna i lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. Lagen, som ursprungligen gällde till och med den 30 juni 1953, har därefter erhållit fortsatt giltighet, senast genom lag den 3 juni 1960 (nr 383) enligt vilken giltighetstiden utsträckts till och med den 30 juni 1961. Ränteregleringslagen, som har karaktär av fullmaktslag, har hittills icke tagits i anspråk.

Beträffande lagens närmare innehåll må följande här nämnas.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § erfordras för att lagens huvudbestämmelser skall träda i tillämpning att Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken därom meddelat särskilt förordnande. Sådant förordnande må meddelas i den mån så prövas oundgängligen nödigt för att

uppnå det mål, som fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet.

Enligt 4 § äger riksbanken föreskriva viss *anmälningsskyldighet* för den som yrkesmässigt driver utlåning av penningar. Anmälningsskyldigheten omfattar tillämpade räntesatser och övriga villkor samt planerade ränteförändringar.

Bestämmelser angående *räntestopp* meddelas i 5 §. Sålunda äger riksbanken föreskriva, att den som utlånar penningar icke må utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer tillämpa högre ränta vid viss utlåning eller, om jämväl inlåning av penningar sker från allmänheten på räkning som av bank allmännen begagnas, lägre ränta vid viss sådan inlåning än den, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke i jämförbar form utlånade eller inlånade penningar, den ränta, som den angivna dagen var att anse som gängse eller som han före nämnda dag senast tillämpat. Föreskrift om räntestopp meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Då skäl därtill finnes må räntestoppet förlängas, varje gång för högst sex månader. Har räntestopp föreskrivits beträffande viss ut- eller inlåning, äger riksbanken då så prövas skäligen förordna om sänkning av utlåningsräntan eller höjning av inlåningsräntan. Sådant förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss person eller visst företag. Förordnande gäller under den tid räntestoppet är gällande.

I 6 § stadgas, att riksbanken äger fastställa viss högsta ränta vid viss utlåning (*maximiränta*) eller viss lägsta ränta vid viss inlåning av penningar från allmänheten på räkning som av bank allmännen begagnas (*minimiränta*). Maximiränta må ej överskridas och minimiränta ej underskridas med mindre myndighet som Konungen bestämmer givet tillstånd därtill. För föreskrift om maximi- och minimiränta gäller samma tidsbegränsning som för räntestopp.

De nu återgivna bestämmelserna kompletteras med ett stadgande i 2 § att med ränta skall likställas varje annan gottgörelse som utgör vederlag vid lån av penningar. Vidare gäller enligt 3 §, att lagens föreskrifter ej har avseende å ränta, för vars beräkning eller fastställande gäller särskilda bestämmelser, givna i allmän författning eller eljest meddelade av Konungen.

Enligt 7 § äger riksbanken föreskriva, att obligationer, förlagsbevis och likartade skuldförbindelser ej må utgivas utan tillstånd av riksbanken. Ett undantag utgör därvid skuldebrev, som utgives av riksgäldskontoret.

I 8 § lämnas vissa bestämmelser om tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter som lämnas med stöd av lagen. 9 och 10 §§ upptager ansvarsbestämmelser m. m. I 11—13 §§ meddelas vissa processuella föreskrifter. Jämlikt 14 § slutligen äger Konungen meddela de närmare föreskrifter, som erfordras för lagens tillämpning.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av lagen om räntereglering m. m. har av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 7 december 1951 (nr 768). Denna kungörelse, som ursprungligen i likhet med ränteregleringslagen gällde till och med den 30 juni 1953, har senast genom kun-

görelse den 3 juni 1960 (nr 384), erhållit förlängd giltighet till utgången av juni 1961. 1951 års kungörelse innehåller bl. a. bestämmelser att vissa frågor avseende tillämpningen av ränteregleringslagen skall handläggas av en särskild nämnd, räntenämnden. Närmare föreskrifter om räntenämndens verksamhet m. m. är meddelade i instruktionen den 7 december 1951 (nr 769) för räntenämnden.

Bankofullmäktige har i sin tidigare omnämnda skrivelse — under erinran om att giltighetstiden för ränteregleringslagen utlöper den 30 juni 1961 — förordat, att lagen i beredskapssyfte ges förlängd giltighet, förslagsvis under ett år.

Enligt vid skrivelsen fogat protokollsutdrag har herrar *Svärd* och *Kollberg* förklarat sig icke kunna biträda förslaget om förlängning av ränteregleringslagen.

Bankofullmäktiges framställning tillstyrkes av *fullmäktige i riksgäldskontoret* under hänvisning till vad bankofullmäktiges majoritet uttalat. Reservation häremot anföres av herr *Hagberg*, vilken förklarar sig dela den mening, som vid behandlingen av ärendet inom bankofullmäktige uttalats i reservationen av herrar *Svärd* och *Kollberg*.

Bank- och fondinspektionen förklarar sig icke ha något att erinra mot att giltighetstiden för ränteregleringslagen förlänges med ett år.

Svenska bankföreningen avstyrker förslaget att förlänga ränteregleringslagens giltighetstid.

Departementschefen

Riksbanksfullmäktige har hemställt att ränteregleringslagen, som gäller till och med den 30 juni 1961, måtte ges förlängd giltighet, förslagsvis under ett år. Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen har ränteregleringslagen hittills icke tagits i anspråk. Lagen har dock — såsom förut-sattes vid dess tillkomst — kommit att tjäna såsom ett underlag för riksbankens strävanden att förhandlingsvägen nå inflytande över utvecklingen på kreditmarknaden. Det allmänna ekonomiska läget är också fortfarande sådant att behov föreligger av att upprätthålla den handlingsberedskap, som ränteregleringslagen ger. Jag biträder därför bankofullmäktiges hemställen och tillstyrker alltså att lagen erhåller förlängd giltighet under ytterligare ett år eller till och med den 30 juni 1962.

III. Departementschefens hemställan

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1) *lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt*

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över nämnda författningsförslag — vilka såsom *Bilaga*¹ torde få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag — måtte för det i 87 § rege- ringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl- lan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Bo Natt och Dag

¹ Bilagan, som är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 mars 1961.

Närvarande:

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 7 mars 1961 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 mars 1961, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv* samt 2) *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 om räntereglering m. m.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av hovrättsassessorn B. G. Holmquist.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

T. Johansson

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 mars 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, lagrådets den 17 mars 1961 avgivna utlåtande över de den 3 mars 1961 till lagrådet remitterade förslagen till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Föredragande departementschefen hemställer att förslagen, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ragnar Sohlman